

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1968-1969.

3 FEVRIER 1969.

Proposition de loi modifiant l'article 11 de la loi du 1er juillet 1956 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs.

DEVELOPPEMENTS

MESSIEURS,

La croissance de la circulation automobile a entraîné une augmentation rapide du nombre des accidents. La recherche des causes de ceux-ci a amené à incriminer, parmi d'autres, l'absorption d'alcool.

Sur le plan répressif, divers textes législatifs sont venus, au fil des années, renforcer et étendre le champ des infractions.

L'alcoolémie a également attiré l'attention des assureurs de responsabilité civile qui ont fait plaider que cet état entraînait une augmentation telle du risque assuré qu'elle déjouait toutes leurs prévisions et constituait la faute grave mentionnée dans l'article 16 de la loi du 11 juin 1874 les autorisant à refuser leur garantie.

L'article 11 de la loi du 1er juillet 1956 sur l'assurance obligatoire des véhicules automobiles a retiré aux assureurs le droit de refuser d'intervenir en ce cas, mais elle les a autorisés à se réserver un recours contre leur assuré en remboursement des sommes payées aux victimes.

Les articles 24 et 25 de la police type contiennent ces réserves et la jurisprudence a été amenée à préciser les conditions de recevabilité et de fondement de ces actions en remboursement : preuve par l'assureur du lien de causalité entre l'absorption d'alcool et l'accident, preuve par l'assureur du caractère conscient de l'intoxication alcoolique, indépendance du

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1968-1969.

3 FEBRUARI 1969.

Voorstel van wet tot wijziging van artikel 11 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

TOELICHTING

MIJNE HEREN,

Het steeds drukker wordende autoverkeer gaat gepaard met een snelle toeneming van het aantal ongevallen. Een onderzoek heeft uitgewezen dat een van de oorzaken gelegen is in alcoholgebruik.

Strafrechtelijk kwamen in de loop der jaren verschillende wetteksten tot stand om het gebied van de misdrijven te verruimen en deze strenger te behandelen.

De alcoholaemie heeft ook de aandacht getrokken van de aansprakelijkheidsverzekeraars, die hebben laten pleiten dat het verzekerde risico er dermate door verzaamd wordt, dat zij al hun ramingen in de war stuurt en een zware fout uitmaakt als bedoeld in artikel 16 van de wet van 11 juni 1874, op grond waarvan zij hun waarborg mogen weigeren.

Volgens artikel 11 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen mogen de verzekeraars in zulke gevallen niet weigeren de schadevergoeding te betalen, maar kunnen zij zich wel het recht voorbehouden om de uitgekeerde bedragen terug te vorderen van hun verzekerde.

De artikelen 24 en 25 van de modelpolis bevatten dit voorbehoud en de rechtbanken hebben nader moeten vaststellen in hoeverre dergelijke vorderingen tot terugbetaling ontvankelijk en gegrond zijn : de verzekeraar moet bewijzen dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen het alcoholgebruik en het ongeval, dat de alcoholintoxicatie bewust was, het verhaal

recours vis-à-vis de la décision pénale rendue dans les poursuites fondées sur les différentes infractions relatives à l'absorption d'alcool, etc.

La Cour de cassation vient de rendre le 19 septembre 1968 un arrêt qui, dans le fait, rend désormais impossible dans la majorité des cas, l'action de l'assureur en remboursement de ses débours.

Elle a, en effet, décidé que lorsque le juge au pénal a prononcé une peine du chef de coups et blessures involontaires ou d'une infraction de roulage, et une autre peine du chef d'une infraction relative à l'absorption d'alcool, il a certainement et nécessairement jugé que l'alcoolémie était sans relation causale avec l'accident.

Le raisonnement de la Cour suprême se fonde sur l'article 65 du code pénal qui prescrit qu'en cas de concours idéal d'infractions, le juge ne peut prononcer qu'une seule peine.

Il s'ensuit que s'il en prononce deux, c'est qu'il a considéré qu'il se trouvait en face de deux faits distincts : infraction de coups et blessures ou infraction de roulage, d'une part, l'alcoolémie d'autre part.

Les conséquences de cette décision sont socialement dommageables.

Quelle que soit la conception que le juge pénal se fait du concours idéal d'infractions, la politique de répression a pour résultat qu'il prononce, dans les cas les plus graves, le plus grand nombre de peines différentes possible, et, au contraire, qu'il n'en prononce qu'une seule dans les cas qui lui apparaissent bénins.

Par application de l'arrêt de la Cour de cassation du 19 septembre 1968, en ce dernier cas, l'assureur pourra voir triompher sa prétention, alors qu'elle serait toujours rejetée dans la première hypothèse, qui est justement celle où la réclamation de l'assureur apparaît la plus justifiée.

L'on peut sans doute se poser la question de savoir s'il convient de continuer à autoriser les assureurs à se retourner contre leurs assurés qui ont provoqué un accident occasionné par l'absorption de boissons alcooliques. La réponse à cette question sur le triple plan juridique, moral et social est affirmative.

Juridiquement, le principe de l'autorité absolue, *erga omnes*, de la chose jugée n'est contenu dans aucune disposition légale formelle. Il se déduit traditionnellement de l'article 4 de la loi du 17 avril 1878 selon lequel l'exercice de l'action civile poursuivie séparément de l'action publique est suspendu tant qu'il n'a pas été prononcé définitivement sur celle-ci.

En outre, on invoque habituellement de grands principes non-inscrits dans un texte, parmi lesquels celui de la primauté nécessaire de l'action publique sur l'action civile : la première représente des intérêts bien plus considérables, les intérêts publics, que la seconde, qui n'a trait qu'à des intérêts privés.

moet los staan van de strafrechtelijke beslissing, gewezen in de vervolgingen uit hoofde van de verschillende misdrijven met betrekking tot het alcoholgebruik, enz.

Het Hof van Cassatie heeft onlangs, op 19 september 1968, een arrest gewezen dat het verhaal van de verzekeraar voortaan in het merendeel van de gevallen feitelijk onmogelijk maakt.

In dat arrest wordt namelijk gezegd dat aangezien de strafrechter enerzijds een straf wegens onopzettelijke slagen en verwondingen of wegens een verkeersmisdrijf en anderzijds een straf wegens een misdrijf met betrekking tot alcoholgebruik, heeft uitgesproken, hij zeker en noodzakelijk van oordeel was dat de alcoholintoxicatie geen oorzakelijk verband had met het ongeval.

De redenering van het Opperste Hof steunt op artikel 65 van het strafwetboek, dat bepaalt dat de rechter, in geval van eendaadse samenloop van misdrijven, slechts één enkele straf mag uitspreken.

Spreekt de rechter nu twee straffen uit, dan volgt daaruit dat er naar zijn oordeel twee feiten te berechten waren : slagen en verwondingen of verkeersmisdrijf, enerzijds, en alcoholaemie, anderzijds.

Een dergelijke beslissing heeft schadelijke gevolgen op sociaal gebied.

Hoe de strafrechter de eendaadse samenloop van misdrijven ook moge opvatten, het huidige systeem leidt ertoe dat hij in de zwaarste gevallen het grootst mogelijke aantal verschillende straffen uitspreekt en, daarentegen, in de gevallen die hem licht voorkomen, slechts één straf uitspreekt.

Met toepassing van het arrest van het Hof van Cassatie van 19 september 1968 kan de vordering van de verzekeraar in dit laatste geval ingewilligd worden, terwijl zij altijd zou worden afgewezen in het eerste geval, d.w.z. juist dan wanneer zij zo goed verantwoord lijkt.

Men kan zich natuurlijk afvragen of het geraden is aan de verzekeraars te blijven toestaan om regres te nemen op hun verzekerden die een ongeval hebben veroorzaakt als gevolg van het gebruik van alcoholhoudende dranken. Juridisch, moreel en sociaal is het antwoord op deze vraag bevestigend.

Juridisch, is het beginsel van het volstrekte gezag, *erga omnes*, van het gewijsde in geen enkele uitdrukkelijke wetsbepaling neergelegd. Het wordt traditioneel afgeleid uit artikel 4 van de wet van 17 april 1878, volgens hetwelk de burgerlijke rechtsvordering los van de strafvordering wordt behandeld en geschorst wordt zolang op de laatstgenoemde niet definitief beslist is.

Bovendien beroept men zich gewoonlijk op grote beginselen die niet in een tekst zijn neergelegd, o.m. dat de strafvordering noodzakelijk voorrang heeft boven de burgerlijke rechtsvordering : bij de eerste gaat het om een groter belang, het openbaar belang, dan bij de tweede, die slechts betrekking heeft op particuliere belangen.

On n'imagine point, dit-on, un juge civil faisant déclarer innocent de la mort d'un homme l'accusé condamné du chef d'assassinat par une Cour d'assises !

On retient enfin que les moyens d'investigations de la justice répressive sont plus étendus que ceux de la justice civile, et l'on en déduit que les décisions de la première sont nécessairement rendues par un juge mieux éclairé que celles de la seconde.

Toutefois, il est bien entendu que l'autorité de la chose jugée en matière pénale qui s'impose *erga omnes*, et donc également au juge civil, est limitée à la culpabilité elle-même, et que dans tout ce qui ne concerne pas la culpabilité, le juge civil jouit d'une pleine et entière indépendance.

La Cour de cassation a-t-elle ici limité l'autorité de la chose jugée à la culpabilité et ne l'a-t-elle pas étendue à tort, au problème du lien de causalité ?

Est-ce réellement parce que le juge répressif prononce plusieurs peines et considère donc qu'il y a pluralité de faits, que ceux-ci sont totalement étrangers les uns aux autres et que le concours de plusieurs de ces faits n'a pu contribuer à donner naissance à une situation dont le juge civil doit connaître dans son entier et par là qu'il lui soit interdit d'établir une relation de causalité entre les conséquences dommageables de différentes infractions ayant toutes concouru à la création d'un dommage ?

Remarquons qu'ici, le juge civil ne statue pas sur l'action en réparation d'une ou de plusieurs infractions, mais bien sur une action née à l'occasion d'une ou de plusieurs infractions, et qui est indépendante de celles-ci, puisque le recours de l'assureur n'est nullement subordonné à une condamnation du chef d'abus de consommation d'alcool.

La consommation exagérée de boissons alcoolisées par un chauffeur constitue une infraction indépendante de toute autre, et notamment de celle de coups et blessures par imprudence, ou de contravention de roulage. Ce sont deux faits différents.

Mais qu'est-ce qui empêche de dire, sur le plan de la causalité, que c'est le fait de l'alcoolisme qui a entraîné l'accident, en d'autres termes, que les coups et blessures ou l'infraction de roulage constituent la conséquence de l'usage immodéré de l'alcool ? Nous ne le voyons point.

Sur le plan moral, il convient de remarquer que la jurisprudence n'a, jusqu'ici, admis le recours de l'assureur que lorsque l'alcoolémie pouvait s'assimiler à la perpétration volontaire de la faute ayant entraîné le dommage.

Convient-il que l'on puisse s'assurer contre un fait volontaire, dans le cadre de l'assurance privée ?

La réponse est assurément négative, et aboutit à supprimer tout sens de la responsabilité personnelle.

Men kan zich niet voorstellen — zo wordt gezegd — dat wanneer een Hof van Assisen een beschuldigde heeft veroordeeld wegens moord, de burgerlijke rechter hem onschuldig zou laten verklaren !

Ten slotte wordt ook betoogd dat het strafgerecht veel meer middelen van onderzoek ter beschikking heeft dan het burgerlijk gerecht, waaruit dan wordt afgeleid dat het eerste noodzakelijkerwijs beter is voorgelicht en zich dus juister kan uitspreken dan het laatste.

Inmiddels moet toch worden vastgesteld dat het gezag van het gewijsde in strafzaken, dat geldt *erga omnes* en dus ook voor de burgerlijke rechter, beperkt is tot de schuld zelf en dat voor alles wat geen betrekking heeft op de schuldvraag, de burgerlijke rechter een volledige onafhankelijkheid geniet.

Heeft het Hof van Cassatie hier het gezag van het gewijsde beperkt tot de schuldvraag en het niet ten onrechte uitgebreid tot het oorzakelijk verband ?

Is het werkelijk omdat de strafrechter verscheidene straffen uitspreekt en dus van oordeel is dat hij voor verscheidene feiten staat, dat deze niets met elkaar te maken hebben en dat de samenloop van verscheidene van die feiten niet heeft kunnen bijdragen tot het ontstaan van een toestand waarvan de burgerlijke rechter kennis moet nemen in zijn geheel, zodat deze geen oorzakelijk verband zou mogen leggen tussen de schadelijke gevolgen van verschillende strafbare feiten die echter alle tot het veroorzaken van de schade hebben bijgedragen ?

Er zij opgemerkt dat de burgerlijke rechter hier niet beschikt op een rechtsvordering tot herstel van een of meer misdrijven, maar op een rechtsvordering die ontstaan is naar aanleiding van een of meer misdrijven en die los staat van deze misdrijven, aangezien het verhaal van de verzekeraar in genen dele afhankelijk is van een veroordeling wegens alcoholmisbruik.

Het bovenmatig gebruik van alcoholhoudende dranken door een autobestuurder is als misdrijf onafhankelijk van ieder ander misdrijf, en met name van dat van slagen en verwondingen door onvoorzichtigheid of van een verkeersovertreding. Dit zijn twee verschillende feiten.

Wat verhindert ons echter, op het gebied van de oorzakelijkheid te stellen, dat de alcoholintoxicatie oorzaak was van het ongeval, m.a.w. dat de slagen en verwondingen of de verkeersovertreding het gevolg zijn van onmatig alcoholgebruik ? Naar ons gevoelen niets.

Wat de morele kant van de zaak betreft, zij erop gewezen dat de rechtspraak het verhaal van een verzekeraar tot dusver slechts toegelaten heeft, wanneer de alcoholaemia kon worden gelijkgesteld met het opzettelijk bedriegen van de fout die de schade tot gevolg had.

Past het dat men zich in het kader van de privé-verzekering tegen een opzettelijk gepleegd feit kan verzekeren ?

Het antwoord is beslist ontkennend, want anders zou iedere zin voor persoonlijke verantwoordelijkheid te loor gaan.

Enfin, sur les plans social et économique, la suppression radicale du recours de l'assureur aura pour conséquence une augmentation du taux des primes d'assurance automobile, déjà si élevées.

Par répercussion, toutes les primes en seront affectées : il n'y a, en effet, aucune marchandise ni aucun service qui, dans notre société, ne soit tributaire du transport automobile.

La consécration de la thèse de la Cour de cassation constitue donc une véritable socialisation intégrale du risque de l'ivresse au volant, c'est-à-dire d'un fait culpeux mis sur le même plan qu'un fait volontaire.

Pareille conséquence ne peut être admise.

C'est pourquoi nous proposons de consacrer par un texte légal l'indépendance totale du recours de l'assureur contre l'assuré ayant provoqué un accident d'automobile en état d'intoxication alcoolique, de la chose jugée au répressif.

M.-A. PIERSON.

**

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE UNIQUE.

Il est ajouté un troisième alinéa à l'article 11 de la loi du 1er juillet 1956 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs, libellé comme suit :

« Le droit de recours de l'assureur est indépendant de la décision rendue sur l'action publique contre le preneur d'assurance ou l'assuré autre que le preneur d'assurance ».

M.-A. PIERSON.
J. HAMBYE.
H. VANDERPOORTEN.

Sociaal-economisch gezien ten slotte, zou een radikale afschaffing van het verhaal van een verzekeraar tot gevolg hebben dat de reeds zo dure verzekeringspremies voor motorrijtuigen nog duurder worden.

Dit zou een weerslag hebben op alle andere premies, want in onze maatschappij zijn er geen goederen of diensten die niet afhankelijk zijn van het autovervoer.

De erkenning van de thesise van het Hof van Cassatie komt dus neer op een werkelijke algehele socialisatie van het risico van dronkenschap achter het stuur, d.w.z. van een schuld die gelijkgesteld wordt met opzet.

Een dergelijk gevolg is niet aannemelijk.

Daarom stellen wij voor bij de wet te bekrachtigen dat het regres van een verzekeraar op een verzekerde die in staat van alcoholintoxicatie een auto-ongeval heeft veroorzaakt, volkomen los staat van het strafrechtelijk gewijsde.

**

VOORSTEL VAN WET

ENIG ARTIKEL.

Artikel 11 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen wordt aangevuld met een derde lid, luidend als volgt :

« Het verhaalsrecht van een verzekeraar is onafhankelijk van de beslissing gewezen op een strafvordering tegen de verzekeringnemer of de verzekerde die niet de verzekeringnemer is ».